



## Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a noua)

21 septembrie 2017\*

„Recurs – Înțelegeri – Producători italieni de fier-beton – Stabilirea prețurilor, precum și limitarea și controlul producției și vânzărilor – Încălcarea articolului 65 CO – Anularea deciziei inițiale de către Tribunalul Uniunii Europene – Decizie readoptată în temeiul Regulamentului (CE) nr. 1/2003 – Lipsa emiterii unei noi comunicări privind obiecțiunile – Lipsa unei audieri ca urmare a anulării deciziei inițiale – Termene suportate în procedura în fața Tribunalului”

În cauza C-85/15 P,

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, introdus la 19 februarie 2015,

**Feralpi Holding SpA**, cu sediul în Brescia (Italia), reprezentată de G.M. Roberti și de I. Perego, avocați,

recurentă,

cealaltă parte din procedură fiind:

**Comisia Europeană**, reprezentată de L. Malferrari și de P. Rossi, în calitate de agenți, asistați de M. Moretto, avocat, cu domiciliul ales în Luxemburg,

pârâtă în primă instanță,

CURTEA (Camera a noua),

compusă din domnul E. Juhász, președinte de cameră, și domnii C. Vajda (raportor) și C. Lycourgos, judecători,

avocat general: domnul N. Wahl,

grefier: doamna V. Giacobbo-Peyronnel, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 20 octombrie 2016,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 8 decembrie 2016,

pronunță prezenta

\* Limba de procedură: italiana.

## Hotărâre

- 1 Prin recursul formulat, Feralpi Holding SpA (denumită în continuare „Feralpi”) solicită anularea Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene din 9 decembrie 2014, Feralpi/Comisia (T-70/10, nepublicată, denumită în continuare „hotărârea atacată”, EU:T:2014:1031), prin care acesta a respins acțiunea având ca obiect anularea Deciziei C(2009) 7492 final a Comisiei din 30 septembrie 2009 privind o încălcare a articolului 65 CO (COMP/37.956 – Fier beton armat – readoptare, denumită în continuare „Decizia din 30 septembrie 2009”), în versiunea sa modificată prin Decizia C(2009) 9912 final a Comisiei din 8 decembrie 2009 (denumită în continuare „decizia de modificare”) (Decizia din 30 septembrie 2009, astfel cum a fost modificată prin decizia de modificare, denumită în continuare „decizia în litigiu”).

### Istoricul cauzei și decizia în litigiu

- 2 Istoricul litigiului este expus la punctele 16-21 din hotărârea atacată:
  - „16 În perioada octombrie-decembrie 2000, Comisia a efectuat, conform articolului 47 CO, verificări la întreprinderile italiene producătoare de fier-beton și la o asociație de întreprinderi siderurgice italiene [Federacciai]. Aceasta le-a adresat și solicitări de informații, în temeiul articolului 47 CO [...]
  - 17 La 26 martie 2002, Comisia a deschis procedura administrativă și a formulat obiecțiuni în temeiul articolului 36 CO (actul fiind denumit în continuare «comunicarea privind obiecțiunile») [...] [Feralpi] a prezentat observații scrise referitoare la comunicarea privind obiecțiunile. La 13 iunie 2002 a avut loc o audiere [...]
  - 18 La 12 august 2002, Comisia a formulat obiecțiuni suplimentare (actul fiind denumit în continuare «comunicarea privind obiecțiunile suplimentare»), adresate destinatarilor comunicării privind obiecțiunile. În comunicarea privind obiecțiunile suplimentare, întemeiată pe articolul 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962, primul regulament de punere în aplicare a articolelor [81 și 82 CE] (JO 1962, 13, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3), Comisia a explicat poziția sa referitoare la continuarea procedurii, ulterior ieșirii din vigoare a Tratatului CECO. Întreprinderilor în cauză le-a fost acordat un termen pentru prezentarea observațiilor lor și o a doua audiere în prezența reprezentanților statelor membre a avut loc la 30 septembrie 2002 [...] [Feralpi] a răspuns la comunicarea privind obiecțiunile suplimentare la 13 septembrie 2002.
  - 19 La finalul procedurii Comisia a adoptat Decizia C(2002) 5087 final din 17 decembrie 2002 privind o procedură de aplicare a articolului 65 CO (cazul COMP/37.956 – Fier-beton) (denumită în continuare «Decizia din 2002»), prin care a constatat că întreprinderile destinate ale acesteia puseseră în aplicare o înțelegere unică, complexă și continuă pe piața italiană a fier-betonului în bare sau în rulouri care avea ca obiect sau ca efect fixarea prețurilor și care conduseseră de asemenea la o limitare sau la un control concertate ale producției sau vânzărilor, contrar articolului 65 alineatul (1) CO [...] În această decizie, Comisia a aplicat [Feralpi] o amendă în cuantum de 10,25 milioane de euro.
  - 20 La 4 martie 2003, [Feralpi] a formulat o acțiune la Tribunal împotriva Deciziei din 2002. Prin Hotărârea Tribunalului din 25 octombrie 2007, Feralpi Siderurgica/Comisia (T-77/03, [nepublicată, EU:T:2007:319]), Tribunalul a anulat Decizia din 2002. Tribunalul a arătat că, având în vedere în special faptul că Decizia din 2002 nu cuprindea nicio trimitere la articolul 3 și la articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17, această decizie era întemeiată exclusiv pe articolul 65 alineatele (4) și (5) CO [...] Întrucât dispozițiile menționate expiraseră deja la 23 iulie

2002, Comisia nu mai putea avea competențe în temeiul lor, stinse la momentul adoptării Deciziei din 2002, pentru a constata o încălcare a articolului 65 alineatul (1) CO și pentru a aplica amenzi întreprinderilor care ar fi participat la respectiva încălcare [...]

- 21 Prin scrisoarea din 30 iunie 2008, Comisia a informat [Feralpi] și celelalte întreprinderi în cauză cu privire la intenția sa de a readopta o decizie, modificând temeiul juridic în raport cu cel care fusese ales pentru Decizia din 2002. Aceasta a precizat în plus că, ținând seama de domeniul de aplicare limitat al Hotărârii [din 25 octombrie 2007,] Feralpi Siderurgica/Comisia [(T-77/03, nepublicată, EU:T:2007:319)], decizia readoptată s-ar întemeia pe dovezile prezentate în comunicarea privind obiecțiunile și în comunicarea privind obiecțiunile suplimentare. S-a acordat un termen întreprinderilor menționate pentru a-și prezenta observațiile [...] Feralpi a răspuns acestei scrisori la 31 iulie 2008. Scrisoarea din 30 iunie 2008 a fost urmată de mai multe cereri de informații la care [Feralpi] a răspuns.”
- 3 În Decizia din 30 septembrie 2009, Comisia a considerat în special că Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele [101 și 102 TFUE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167) trebuia interpretat ca permițându-i să constate și să sancționeze, după 23 iulie 2002, înțelegerile în sectorul care intră în domeniul de aplicare al Tratatului CECO *ratione materiae* și *ratione temporis*. Ea a indicat că această decizie fusese adoptată conform normelor procedurale ale Tratatului CE, precum și ale regulamentului menționat și că dispozițiile materiale care nu mai erau în vigoare la data adoptării unui act puteau fi aplicate în temeiul principiilor care reglementează succesiunea normelor în timp, sub rezerva aplicării principiului general al *lex mitior*.
- 4 Articolul 1 din decizia menționată prevede printre altele că Feralpi încălcaseră articolul 65 alineatul (1) CO participând în perioada cuprinsă între 6 decembrie 1989 și 27 iunie 2000 la un acord continuu și/sau la practici concertate referitoare la fier-beton în bare sau în rulouri, care aveau drept obiect și/sau drept efect fixarea prețurilor și limitarea și/sau controlul producției sau al vânzărilor în cadrul pieței comune. Prin intermediul articolului 2 din aceeași decizie, Comisia a aplicat Feralpi o amendă în cuantum de 10,25 milioane de euro.
- 5 Prin scrisorile trimise la 20 și la 23 noiembrie 2009, opt dintre cele unsprezece societăți destinate ale Deciziei din 30 septembrie 2009, inclusiv Feralpi, au arătat Comisiei că anexa la această decizie, astfel cum a fost notificată destinatarilor săi, nu conținea tabelele care evidențiau variațiile de preț.
- 6 La 8 decembrie 2009, Comisia a adoptat decizia de modificare, care integra în anexă tabelele lipsă și corecta trimiterile numerotate la respectivele tabele în opt note de subsol.

### **Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată**

- 7 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 19 februarie 2010, Feralpi a introdus o acțiune prin care urmărea, pe de o parte, dispunerea de către Tribunal a măsurilor oportune pentru respectarea principiului colegialității în procedura de adoptare a deciziei în litigiu și, pe de altă parte, anularea acestei decizii.
- 8 În susținerea acțiunii formulate, Feralpi a invocat șapte motive întemeiate, în primul rând, pe încălcarea obligației de motivare și a principiului colegialității, precum și pe un viciu în procedura de readoptare a Deciziei din 2002, în al doilea rând, pe caracterul neadecvat al temeiului juridic al deciziei în litigiu, în al treilea rând, pe încălcarea dreptului la apărare și a principiilor bunei administrări, proporționalității și egalității armelor, în al patrulea rând, pe încălcarea criteriilor imputării, pe o apreciere eronată a situației de fapt, pe lipsa investigării și pe nemotivare, în al cincilea rând, pe o definiție eronată a pieței

relevante, în al șaselea rând, pe o apreciere eronată a situației de fapt, pe încălcarea articolului 65 CO, pe încălcarea principiului nediscriminării și a articolului 296 TFUE și, în al șaptelea rând, pe o stabilire eronată a cuantumului amenzii.

- 9 Prin hotărârea atacată, Tribunalul a respins acțiunea formulată de Feralpi.

### **Concluziile părților în fața Curții**

- 10 Prin recursul formulat, Feralpi solicită Curții:

- anularea, în tot sau în parte, a hotărârii atacate în măsura în care a respins acțiunea formulată de Feralpi în cauza T-70/10 și, în consecință:
  - anularea, în tot sau în parte, a deciziei în litigiu;
  - și/sau anularea sau cel puțin reducerea amenzii impuse Feralpi prin decizia în litigiu;
- în subsidiar, anularea, în tot sau în parte, a hotărârii atacate în măsura în care a respins acțiunea formulată de Feralpi în cauza T-70/10 și trimiterea cauzei spre rejudecare Tribunalului pentru ca acesta să se pronunțe cu privire la fondul cauzei având în vedere indicațiile furnizate de Curte;
- în orice caz, reducerea amenzii aplicate Feralpi prin decizia în litigiu, ca urmare a duratei excesive a procedurii în fața Tribunalului, și
- obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată aferente procedurilor în fața celor două instanțe.

- 11 Comisia solicită Curții:

- respingerea recursului și
- obligarea Feralpi la plata cheltuielilor de judecată.

### **Cu privire la cererea de redeschidere a fazei orale a procedurii**

- 12 Faza orală a procedurii a fost închisă la 8 decembrie 2016, după prezentarea concluziilor avocatului general. Prin scrisoarea din 27 ianuarie 2017, depusă în aceeași zi la grefa Curții, Comisia a solicitat Curții să dispună redeschiderea fazei orale a procedurii și să includă în dosar elementele de fapt prezentate în cererea sa, precum și documentele anexate la aceasta.
- 13 În susținerea acestei cereri, Comisia susține în esență că Curtea nu este suficient de lămurită cu privire la împrejurările de fapt referitoare la audierile din 13 iunie 2002 și din 30 septembrie 2002, pe care avocatul general își întemeiază concluziile, având în vedere că aceste împrejurări nu au fost dezbătute în mod specific între părți.
- 14 Articolul 83 din Regulamentul de procedură al Curții permite acesteia, după ascultarea avocatului general, să dispună oricând redeschiderea fazei orale a procedurii, în special atunci când cauza trebuie soluționată pe baza unui argument de drept care nu a fost pus în dezbateră părților.

- 15 Trebuie amintit însă că obiectul recursului este, în principiu, definit prin motivele și argumentele invocate de părți. În speță, acestea din urmă au avut posibilitatea să dezbată în mod suficient aceste motive și aceste argumente în memoriile lor și în cadrul audierii comune din 20 octombrie 2016 în cauzele C-85/15 P-C-89/15 P.
- 16 În consecință, Curtea, după ascultarea avocatului general, apreciază că nu se impune să se dispună redeschiderea fazei orale a procedurii.

### **Cu privire la recurs**

- 17 În susținerea recursului formulat, Feralpi invocă șase motive întemeiate, în primul rând, pe încălcarea principiului colegialității, în al doilea rând, pe încălcarea dreptului la apărare, a articolului 6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, a articolului 10 din Regulamentul (CE) nr. 773/2004 al Comisiei din 7 aprilie 2004 privind desfășurarea procedurilor puse în aplicare de Comisie în temeiul articolelor [101 și 102 TFUE] (JO 2004, L 123, p. 18, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 242), precum și pe nemotivare, în al treilea rând, pe încălcarea articolului 6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a articolului 41 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”) ca urmare a duratei excesive a procedurii administrative, precum și pe nemotivare, în al patrulea rând pe încălcarea articolului 65 alineatul (1) CO, a principiilor care reglementează sarcina probei, a principiului prezumției de nevinovăție, precum și pe o denaturare a situației de fapt și pe nemotivare, în al cincilea rând, pe încălcarea articolelor 23 și 31 din Regulamentul nr. 1/2003, a Liniilor directoare privind metoda de stabilire a amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului 65 alineatul (5) din Tratatul CECO (JO 1998, C 9, p. 3), a principiilor egalității de tratament și proporționalității, precum și pe nemotivare și, în al șaselea rând, pe durata excesivă a procedurii în fața Tribunalului.

### ***Cu privire la al doilea motiv***

#### ***Argumentația părților***

- 18 Prin intermediul celui de al doilea motiv, care trebuie examinat în primul rând, Feralpi susține că, prin faptul că considerat că nu era necesar să se emită o nouă comunicare privind obiecțiunile înaintea adoptării deciziei în litigiu, Tribunalul nu a respectat dreptul său la apărare garantat de articolul 10 din Regulamentul nr. 773/2004. În măsura în care, astfel cum ar fi confirmat scrisoarea Comisiei din 30 iunie 2008 prin care întreprinderile în cauză erau invitate să își prezinte observațiile, acestea aveau dreptul de fi ascultate, Comisia ar fi trebuit să pună în aplicare toate etapele procedurale prevăzute de Regulamentul nr. 773/2004, și anume notificarea unei noi comunicări privind obiecțiunile și posibilitatea ca aceste întreprinderi să își exercite dreptul de acces la dosar, precum și, la cerere, dreptul lor la o audiere.
- 19 Comisia apreciază că Tribunalul a statuat în mod întemeiat că, întrucât viciul care afectează legalitatea Deciziei din 2002 a intervenit la data adoptării acesteia, validitatea actelor pregătitoare nu era afectată, astfel încât anularea acestei decizii nu necesita emiterea unei noi comunicări privind obiecțiunile anterior adoptării deciziei în litigiu. Această instituție arată că modificarea temeiului juridic în ceea ce privește competența sa de a aplica amenzi nu a avut nicio consecință asupra poziției Feralpi și că aceasta din urmă a avut posibilitatea, ca răspuns la comunicarea privind obiecțiunile suplimentare, să își prezinte observațiile atât cu privire la plafonul cuantumului amenzii pe care Comisia o putea aplica, cât și cu privire la temeiul juridic care îi permite Comisiei să o aplice.

- 20 În ceea ce privește scrisoarea din 30 iunie 2008, Tribunalul ar fi recunoscut, la punctul 140 din hotărârea atacată, că această scrisoare preciza că Comisia aprecia că nu era necesar să se adopte o nouă comunicare privind obiecțiunile. Tribunalul nu ar fi considerat, în schimb, că scrisoarea menționată ținea loc de comunicare privind obiecțiunile propriu-zisă. Tribunalul ar fi considerat în mod întemeiat că, din moment ce anularea Deciziei din 2002 nu afectase validitatea comunicării privind obiecțiunile și a comunicării privind obiecțiunile suplimentare, cu privire la care întreprinderile în cauză avuseseră deja posibilitatea de a se exprima, Comisia se putea limita, în respectiva scrisoare, să le informeze referitor la intenția sa de a readopta decizia menționată pe un temei juridic nou.
- 21 În plus Hotărârea din 15 octombrie 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P - C-252/99 P și C-254/99 P, EU:C:2002:582), citată de Tribunal, ar fi pertinentă în speță din moment ce cauza în care s-a pronunțat această hotărâre privea descoperirea unui viciu de procedură intervenit la momentul etapei adoptării deciziei în cauză și care nu a condus la invalidarea actelor de procedură.
- 22 Comisia susține totodată validitatea comunicării privind obiecțiunile suplimentare. Astfel cum Tribunalul ar fi statuat la punctul 135 din hotărârea atacată, aceasta din urmă ar fi fost întemeiată pe normele procedurale pertinente din Tratatul CE în vigoare la momentul respectiv, astfel încât validitatea sa nu ar fi fost afectată de anularea Deciziei din 2002.

### *Aprecierea Curții*

- 23 Feralpi reproșează Tribunalului în esență că nu a statuat că Comisia își încălcase obligația de respectare a tuturor etapelor procedurale prevăzute de Regulamentul nr. 773/2004, inclusiv notificarea către întreprinderile în cauză a unei noi comunicări privind obiecțiunile, conform articolului 10 din acest regulament, precum și posibilitatea ca Feralpi să își exercite dreptul la o audiere cu participarea autorităților de concurență ale statelor membre, înainte de adoptarea deciziei în litigiu.
- 24 În această privință, trebuie amintit că, în cadrul procedurii în urma căreia a fost adoptată Decizia din 2002, Comisia a adresat, la 26 martie 2002, întreprinderilor în cauză, inclusiv Feralpi, comunicarea privind obiecțiunile, în temeiul articolului 36 CO. Audierea referitoare la aceasta a avut loc la 13 iunie 2002. După expirarea Tratatului CECO, Comisia a trimis, la 12 august 2002, întreprinderilor menționate comunicarea privind obiecțiunile suplimentare, întemeiată pe articolul 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 17, în care aceasta explica poziția sa cu privire la această modificare a cadrului juridic și le invita să își prezinte propriul punct de vedere cu privire la obiecțiunile suplimentare menționate. La 30 septembrie 2002 a avut loc o audiere în prezența reprezentanților statelor membre.
- 25 Ca urmare a anulării Deciziei din 2002, Comisia a informat, prin scrisoarea din 30 iunie 2008, Feralpi și celelalte întreprinderi în cauză cu privire la intenția sa de a readopta această decizie întemeindu-se pe Regulamentul nr. 1/2003 ca bază juridică, în conformitate cu normele de procedură prevăzute de acest regulament.
- 26 Având în vedere această derulare procedurală, este necesar să se examineze dacă, contrar celor decise de Tribunal la punctul 142 din hotărârea atacată, Comisia avea obligația, ca urmare a anulării Deciziei din 2002, să redeschidă procedura și să adopte o nouă comunicare privind obiecțiunile, precum și să organizeze o nouă audiere.
- 27 Potrivit unei jurisprudențe constante, normele de procedură sunt, de regulă, de natură să se aplice la data intrării lor în vigoare (Hotărârea din 29 martie 2011, ArcelorMittal Luxemburg/Comisia și Comisia/ArcelorMittal Luxemburg și alții, C-201/09 P și C-216/09 P, EU:C:2011:190, punctul 75 și jurisprudența citată, Hotărârea din 29 martie 2011, ThyssenKrupp Nirosta/Comisia, C-352/09 P, EU:C:2011:191, punctul 88, precum și Hotărârea din 11 decembrie 2012, Comisia/Spania, C-610/10,

EU:C:2012:781, punctul 45), chiar într-o procedură care a fost inițiată anterior acestei date, dar care rămâne pendinte după aceasta (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 decembrie 2012, Comisia/Spania, C-610/10, EU:C:2012:781, punctul 47).

- 28 În speță, întrucât decizia în litigiu a fost adoptată în temeiul articolului 7 alineatul (1) și al articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, procedura în urma căreia a fost emisă această decizie trebuia desfășurată conform acestui regulament, precum și conform Regulamentului nr. 773/2004, al cărui temei juridic îl constituie Regulamentul nr. 1/2003 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 29 martie 2011, ThyssenKrupp Nirosta/Comisia, C-352/09 P, EU:C:2011:191, punctul 90), în pofida faptului că această procedură a fost inițiată anterior intrării în vigoare a Regulamentului nr. 1/2003.
- 29 Articolul 10 alineatele (1) și (2) din Regulamentul nr. 773/2004, interpretat în lumina articolului 27 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003, pe care îl pune în aplicare, prevede că, anterior adoptării unei decizii în temeiul în special al articolului 7 din acest din urmă regulament, Comisia notifică părților în cauză o comunicare privind obiecțiunile, dându-le posibilitatea de o informa cu privire la punctul lor de vedere într-un termen stabilit de aceasta.
- 30 Or, astfel cum a arătat Tribunalul în esență la punctele 136 și 137 din hotărârea atacată, în speță, Comisia adresase deja întreprinderilor în cauză comunicarea privind obiecțiunile și comunicarea privind obiecțiunile suplimentare și, în raport cu aceste comunicări, decizia în litigiu nu punea în sarcina Feralpi acte noi, nici nu modifica în mod semnificativ elementele de probă privind încălcările imputate. Pe de altă parte, astfel cum a subliniat avocatul general la punctul 53 din concluzii, nu există o diferență majoră, în ceea ce privește conținutul, între o comunicare privind obiecțiunile adoptată în contextul regimului Tratatului CECO și o comunicare privind obiecțiunile adoptată conform Regulamentelor nr. 17 și nr. 1/2003. Prin urmare, transmiterea unei noi comunicări privind obiecțiunile nu se impunea.
- 31 În această privință, Tribunalul s-a referit, în mod întemeiat, la punctul 73 din Hotărârea din 15 octombrie 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P și C-254/99 P, EU:C:2002:582), în care se amintește că anularea unui act al Uniunii nu afectează în mod necesar actele pregătitoare, procedura prin care se urmărește înlocuirea actului anulat putând, în principiu, să fie reluată din punctul exact în care a intervenit nelegalitatea.
- 32 Astfel, după cum a constatat Tribunalul la punctul 134 din hotărârea atacată, Decizia din 2002 a fost anulată din cauza lipsei competenței Comisiei de a o adopta în temeiul dispozițiilor Tratatului CECO, care nu mai era în vigoare la data adoptării acestei decizii, astfel încât exact la data respectivă a intervenit nelegalitatea. În consecință, anularea menționată nu afecta nici comunicarea privind obiecțiunile, nici comunicarea privind obiecțiunile suplimentare.
- 33 Contrar celor susținute de Feralpi, jurisprudența citată la punctul 31 din prezenta hotărâre nu devine inaplicabilă în speță ca urmare a modificării temeiului juridic al adoptării amenzilor, în măsura în care consecințele acestei modificări de temei juridic fuseseră deja anticipate în actele pregătitoare. Astfel, după cum decurge din cuprinsul punctelor 18 și 138 din hotărârea atacată, Comisia informase Feralpi, în comunicarea privind obiecțiunile suplimentare, întemeiată pe articolul 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 17, cu privire la consecințele pe care înțelegea să le deducă din expirarea Tratatului CECO și Feralpi avusese posibilitatea de a-și prezenta observațiile referitor la acest subiect.
- 34 În plus, nu se contestă că aceste consecințe nu au suferit nicio modificare în temeiul abrogării Regulamentului nr. 17 și al intrării în vigoare a Regulamentului nr. 1/2003, anumite dispoziții ale acestuia constituind temeiul juridic al deciziei în litigiu. În orice caz, astfel cum a subliniat avocatul general la punctul 50 din concluzii, articolul 34 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 și articolul 19 din Regulamentul nr. 773/2004 prevăd, ca dispoziții tranzitorii, că actele și măsurile de procedură îndeplinite în aplicarea Regulamentului nr. 17 și, respectiv, a Regulamentului (CE)

nr. 2842/98 al Comisiei din 22 decembrie 1998 privind audierea părților în anumite proceduri în conformitate cu articolele [81] și [82] din Tratatul CE (JO 1998, L 354, p. 18) își păstrează efectele în scopul aplicării primelor regulamente.

- 35 Se impune deopotrivă să se înlăture argumentul Feralpi potrivit căruia anularea Deciziei din 2002 ca urmare a temeiului său juridic a afectat în mod necesar prezentarea, în comunicarea privind obiecțiunile suplimentare, a temeiului juridic pe care Comisia intenționa să îl utilizeze pentru adoptarea acestei decizii. Este suficient să se amintească, astfel, că Decizia din 2002 se întemeia numai pe articolul 65 alineatele (4) și (5), în timp ce comunicarea menționată se întemeia pe Regulamentul nr. 17.
- 36 În consecință, Tribunalul nu a săvârșit nicio eroare de drept atunci când a concluzionat, la punctul 142 din hotărârea atacată, că Comisia nu avea obligația de a adopta o nouă comunicare privind obiecțiunile.
- 37 Totuși, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 55 din concluzii, în conformitate cu articolul 12 din Regulamentul nr. 773/2004, Comisia trebuie să ofere părților cărora le-a adresat comunicarea privind obiecțiunile posibilitatea de a-și dezvolta argumentele în cadrul unei audieri dacă ele solicită acest lucru în cuprinsul observațiilor scrise. Prin urmare, în măsura în care, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 32 din prezenta hotărâre, comunicarea privind obiecțiunile și comunicarea privind obiecțiunile suplimentare nu erau afectate de anularea Deciziei din 2002, trebuie să se examineze dacă Comisia a dat ocazia părților menționate să își dezvolte argumentele în cadrul unei audieri desfășurate conform cerințelor procedurale impuse de Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004, astfel cum era obligată.
- 38 În această privință, trebuie arătat că, în contextul regimului procedural instituit prin Regulamentul nr. 1/2003, astfel cum este explicat în Regulamentul nr. 773/2004, se prevede la articolul 14 alineatul (3) din acesta că autoritățile de concurență din statele membre sunt invitate să ia parte la audiere, care, la cererea destinatarilor unei comunicări privind obiecțiunile, urmează după emiterea acesteia din urmă.
- 39 Or, referitor la audierile care au avut loc în cursul anului 2002, reprezentanții statelor membre nu au participat la audierea din 13 iunie 2002, o asemenea participare nefiind prevăzută de Tratatul CECO, atunci în vigoare. Este cert că audierea menționată s-a referit la fondul cauzei, și anume la comportamentele pe care Comisia le imputa întreprinderilor destinate ale comunicării privind obiecțiunile. Acest aspect reiese în special din cuprinsul punctelor 379-382 din decizia în litigiu și este confirmat la punctul 148 din Hotărârea Tribunalului din 9 decembrie 2014, Alfa Acciai/Comisia (T-85/10, nepublicată, EU:T:2014:1037), precum și din Hotărârea din 9 decembrie 2014, Ferriera Valsabbia și Valsabbia Investimenti/Comisia (T-92/10, nepublicată, EU:T:2014:1032).
- 40 În schimb, audierea din 30 septembrie 2002, la care fuseseră invitați reprezentanții statelor membre în conformitate cu normele Tratatului CE aplicabile din acel moment, în special conform articolului 11 alineatul (2) din Regulamentul nr. 2842/98, privea obiectul comunicării privind obiecțiunile suplimentare, și anume consecințele juridice ale expirării Tratatului CECO pentru continuarea procedurii. Aceasta reiese, pe de o parte, din respectiva comunicare care invita în mod expres destinatarul să comunice propriul punct de vedere cu privire la obiecțiunile suplimentare menționate. Pe de altă parte, Comisia a indicat, la punctul 382 din decizia în litigiu, că nu a considerat necesar să repete audierea din 13 iunie 2002, în aplicarea dispozițiilor Regulamentelor nr. 17 și nr. 1/2003, din moment ce această audiere, la care nu participaseră reprezentanții statelor membre, fusese condusă conform normelor Tratatului CECO aplicabile la data respectivă. În plus, în cadrul audierii comune în cauzele C-85/15 P-C-89/15 P, Comisia a confirmat, ca răspuns la o întrebare adresată de Curte, că comunicarea privind obiecțiunile suplimentare nu revenea nici asupra faptelor, nici asupra probelor care făceau obiectul procedurii.



- 41 Rezultă de aici că, în prezenta cauză, reprezentanții statelor membre nu au participat la o audiere referitoare la fondul cauzei, ci doar la cea care privea consecințele juridice care decurg din expirarea Tratatului CECO.
- 42 Or, conform jurisprudenței amintite la punctele 27 și 28 din prezenta hotărâre, atunci când o decizie este adoptată în temeiul Regulamentului nr. 1/2003, procedura în urma căreia este emisă această decizie trebuie să fie conformă normelor de procedură prevăzute de acest regulament, chiar dacă respectiva procedură a început înainte de intrarea în vigoare a acestuia.
- 43 Rezultă că, înainte de adoptarea deciziei în litigiu, Comisia era obligată, în aplicarea articolelor 12 și 14 din Regulamentul nr. 773/2004, să dea părților ocazia de a-și dezvolta argumentele în cadrul unei audieri la care ea a invitat autoritățile de concurență ale statelor membre. Prin urmare, nu se poate considera că audierea din 13 iunie 2002, referitoare la fondul cauzei, a îndeplinit cerințele procedurale privind adoptarea unei decizii în temeiul Regulamentului nr. 1/2003.
- 44 În consecință, Tribunalul a săvârșit o eroare de drept statuând, la punctul 142 din hotărârea atacată, că Comisia nu avea obligația, anterior adoptării deciziei în litigiu, să organizeze o nouă audiere, pentru motivul că întreprinderile în cauză avuseseră deja posibilitatea să fie ascultate oral în cadrul audierilor din 13 iunie 2002 și din 30 septembrie 2002.
- 45 Ținând seama, astfel cum a subliniat avocatul general la punctele 56 și 57 din concluzii, de importanța, în cadrul procedurii prevăzute de Regulamentele nr. 1/2003 și nr. 773/2004, a organizării, la cererea părților în cauză, a unei audieri la care, conform articolului 14 alineatul (3) din cel de al doilea regulament, sunt invitate autoritățile de concurență ale statelor membre, omiterea unei astfel de audieri constituie o încălcare a normelor fundamentale de procedură.
- 46 În măsura în care dreptul la o astfel de audiere, prevăzut de Regulamentul nr. 773/2004, nu este respectat, nu este necesar ca întreprinderea ale cărei drepturi au fost astfel încălcate să demonstreze că respectiva încălcare a putut influența, în defavoarea sa, derularea procedurii și conținutul deciziei în litigiu.
- 47 Prin urmare, procedura menționată este în mod necesar viciată, independent de consecințele eventual prejudiciabile pentru Feralpi care ar putea rezulta din această încălcare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 noiembrie 2012, Comisia/Éditions Odile Jacob, C-553/10 P și C-554/10 P, EU:C:2012:682, punctele 46-52, precum și Hotărârea din 9 iunie 2016, CEPESA/Comisia, C-608/13 P, EU:C:2016:414, punctul 36).
- 48 Rezultă din cele ce precedă că trebuie admis al doilea motiv invocat de Feralpi și, prin urmare, trebuie anulată hotărârea atacată, fără a mai fi necesar să se examineze primul motiv și motivele al treilea-al cincilea ale recursului.

### *Cu privire la al șaselea motiv*

#### *Argumentația părților*

- 49 Prin intermediul celui de al șaselea motiv, Feralpi susține că Tribunalul i-a încălcat dreptul de a fi ascultată într-un termen rezonabil, astfel cum este consacrat la articolul 47 din cartă, în măsura în care durata procedurii în fața Tribunalului era de patru ani și zece luni, dintre care trei ani și patru luni între sfârșitul fazei scrise și data la care a avut loc audierea.
- 50 În ceea ce privește complexitatea cauzei, Feralpi consideră că Tribunalului îi erau cunoscute deja problemele ridicate de cauza în care s-a pronunțat hotărârea atacată, având în vedere în special faptul că judecătorul raportor era același cu cel din cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 25 octombrie

2007, Feralpi Siderurgica/Comisia (T-77/03, nepublicată, EU:T:2007:319), că motivele invocate de Feralpi nu prezentau un grad de dificultate deosebit, că cele nouă acțiuni împotriva deciziei atacate se întemeiau pe motive care se suprapuneau și că Tribunalul adoptase o singură măsură de organizare a procedurii adresând o întrebare Comisiei cu privire la un aspect al litigiului.

- 51 Comportamentul părților nu ar avea niciun efect asupra duratei procedurii, întrucât Feralpi și Comisia au obținut doar o lună și, respectiv, 15 zile pentru depunerea memoriilor lor.
- 52 Având în vedere că au trecut mai mult de 14 ani între verificările efectuate de Comisie în anul 2000 și pronunțarea hotărârii atacate, Feralpi solicită ca, pentru motive de economie procedurală și fără a aduce atingere abordării urmate de Curte în Hotărârea din 26 noiembrie 2013, Gascogne Sack Deutschland/Comisia (C-40/12 P, EU:C:2013:768), să îi fie acordată o despăgubire a prejudiciului cauzat de încălcarea termenului rezonabil al procedurii, prin hotărârea Curții însăși. Cu titlu subsidiar, Feralpi solicită Curții să declare că Tribunalul a încălcat articolul 47 al doilea paragraf din cartă, ceea ce ar constitui o încălcare suficient de gravă a unei norme de drept care are ca obiect să confere drepturi particularilor.
- 53 Comisia solicită respingerea acestui motiv.

### ***Aprecierea Curții***

- 54 În ceea ce privește cererea formulată de Feralpi prin care solicită Curții fie să îi acorde o despăgubire pentru prejudiciul pretins a-i fi fost cauzat de o încălcare de către Tribunal a articolului 47 al doilea paragraf din cartă, fie să declare o astfel de încălcare, trebuie amintit că o încălcare săvârșită de o instanță a Uniunii a obligației sale, rezultată din respectiva dispoziție, de a judeca într-un termen rezonabil cauzele cu care este sesizată trebuie să fie sancționată printr-o acțiune în despăgubire introdusă la Tribunal, o asemenea acțiune constituind un remediu efectiv. Astfel, o cerere prin care se solicită repararea prejudiciului cauzat de nerespectarea de către Tribunal a unui termen de soluționare rezonabil nu poate fi introdusă direct la Curte în cadrul unui recurs, ci trebuie formulată chiar la Tribunal. Acesta, competent în temeiul articolului 256 alineatul (1) TFUE și sesizat cu o cerere de despăgubiri, este obligat să se pronunțe cu privire la o asemenea cerere într-o compunere diferită de cea care a soluționat litigiul în care s-a desfășurat procedura a cărei durată este criticată (Hotărârea din 9 iunie 2016, Repsol Lubricantes y Especialidades și alții/Comisia, C-617/13 P, EU:C:2016:416, punctele 98 și 99, precum și jurisprudența citată).
- 55 În consecință, al șaselea motiv invocat de Feralpi trebuie respins.

### **Cu privire la acțiunea în fața Tribunalului**

- 56 În temeiul articolului 61 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, în cazul în care recursul este întemeiat, Curtea anulează decizia Tribunalului. Aceasta poate astfel să soluționeze ea însăși în mod definitiv litigiul atunci când acesta este în stare de judecată.
- 57 În speță, Curtea dispune de elementele necesare pentru a se pronunța în mod definitiv asupra acțiunii prin care se urmărește anularea deciziei în litigiu, introdusă de Feralpi la Tribunal.
- 58 În această privință, este suficient să se arate că, pentru motivele enunțate la punctele 23-47 din prezenta hotărâre, decizia în litigiu trebuie anulată în măsura în care privește societatea Feralpi pentru încălcarea normelor fundamentale de procedură.

### **Cu privire la cheltuielile de judecată**

- 59 În conformitate cu articolul 184 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, atunci când recursul este fondat, iar Curtea soluționează ea însăși în mod definitiv litigiul, aceasta se pronunță asupra cheltuielilor de judecată.
- 60 Articolul 138 alineatul (1) din acest regulament, aplicabil procedurii de recurs în temeiul articolului 184 alineatul (1) din regulamentul menționat, prevede că partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Feralpi a obținut câștig de cauză în cadrul recursului și întrucât acțiunea în fața Tribunalului a fost admisă, se impune, potrivit cererii Feralpi, obligarea Comisiei să suporte, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, pe cele efectuate de Feralpi atât în primă instanță, cât și în cadrul recursului.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a noua) declară și hotărăște:

- 1) **Anulează Hotărârea Tribunalului Uniunii Europene din 9 decembrie 2014, Feralpi/Comisia (T-70/10, nepublicată, EU:T:2014:1031).**
- 2) **Anulează Decizia C(2009) 7492 final a Comisiei din 30 septembrie 2009 privind o încălcare a articolului 65 CO (COMP/37.956 – Fier-beton armat – readoptare), în versiunea modificată prin Decizia C(2009) 9912 final a Comisiei din 8 decembrie 2009, în măsura în care privește societatea Feralpi Holding SpA.**
- 3) **Obligă Comisia Europeană să suporte, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, cheltuielile de judecată efectuate de Feralpi Holding SpA, atât în cadrul procedurii în primă instanță, cât și în cadrul prezentului recurs.**

Semnături